

УДК 378.4(477.54-25):929Луньов:[7:06.05](091)

**МИСТЕЦЬКА ПРЕМІЯ імені А. Ф. ЛУНЬОВА
МІЖНАРОДНОЇ КРАЄЗНАВЧОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ
УЧЕНИХ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені В. Н. КАРАЗІНА**

Павлова Ольга Григорівна,
доцентка кафедри історіографії, джерелознавства
та археології історичного факультету
Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна
м. Харків

***Анотація.** Розглянуто історію заснування у 2004 р. харківською художницею Ніною Вербук творчої мистецької премії імені А. Ф. Луньова для студентів історичного факультету ХНУ ім. В. Н. Каразіна, який історик закінчив у 1949 р. Заснування іменної премії – один із перших заходів зі вшанування пам'яті цього видатного педагога, музеєзнавця, мистецтвознавця, засновника Пархомівського історико-художнього музею.*

***Ключові слова:** премія імені А. Ф. Луньова, премії, Н. С. Вербук, історичний факультет Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, студенти, музей.*

Вручення іменних премій для студентів у Харківському університеті було започатковане ще у ХІХ ст., і протягом другої половини ХІХ – початку ХХ ст. їх кількість лише зростала. У радянський час така форма стимулювання студентської наукової роботи була, скоріше, винятком.

Сучасні форми заохочення та стимулювання студентів до наукових пошуків мають різні форми, серед яких досить поширеним явищем стають і приклади заснування іменних премій та стипендій. Цей процес характерний і для історичного факультету ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Протягом останніх двадцяти років тут було засновано більше десяти іменних премій [15]. На сьогодні, наприклад, для учасників двох щорічних студентських наукових конференцій (молодих науковців краєзнавчої та Каразінських читань), крім Луньовської, вручаються премії імені П. Т. Тронька, А. Г. Слюсарського, професорів історичного факультету Ю. Й. Журавського, Б. К. Мигалья та ін. [15].

Творча премія імені А. Ф. Луньова стала однією з перших студентських відзнак сучасності. Її ініціатором і засновницею стала znana

харківська мисткиня, член Харківської організації Спілки художників України Ніна Семенівна Вербук [7]. Ця премія також стала одним із перших заходів зі вшанування пам'яті відомого педагога, музеєзнавця, краєзнавця, пам'яткознавця, мистецтвознавця Афанасія Федоровича Луньова [9].

Афанасій Федорович Луньов (15.01.1919–07.02.2004) – досить відома в колі науковців, музеєзнавців, педагогічної спільноти, краєзнавців особистість. Він випускник історичного факультету Харківського державного університету ім. О. М. Горького 1949 р., учитель історії середньої школи села Пархомівка Краснокутського (нині Богодухівського) району Харківської області (1945–1995), засновник місцевого історико-художнього музею (1955) [1, с. 7], який створив авторську систему естетичного виховання учнів.

Ідея заснування премії у Ніни Вербук виникла одразу після смерті А. Ф. Луньова. Вперше вона була вручена на студентській конференції, яка традиційно проводилася на історичному факультеті [11] – 57-й щорічній науковій конференції молодих вчених «Каразінські читання», присвяченій 350-річчю м. Харкова, яка проходила 23 квітня 2004 р.

Першу премію – картину Н. С. Вербук «Літній день» – отримала студентка 5 курсу історичного факультету Белгородського університету Ольга Афанасьєва за доповідь «Візуальний ілюзіонізм як прояв сентенсивності в італійському живописі Високого Відродження» [11, с. 4]. Того ж року було розроблено Положення про премію, яку крім художниці підписали ректор ХНУ ім. В. Н. Каразіна В. С. Бакіров та декан історичного факультету С. І. Посохов [2, с. 190].

Н. С. Вербук особисто знала Афанасія Федоровича Луньова. Вона з великою повагою ставилася до нього та його справи з естетичного виховання учнівської молоді, безкорисливої багаторічної роботи зі створення, організації і діяльності музею на громадських засадах, часто спілкувалася з ним та підтримувала його починання [4].

Вони познайомилися ще 1995 року під час святкування 40-річчя Пархомівського музею. Її просто зачарувала ця непересічна особистість своєю мудрістю, подвижництвом, самовідданістю обраний справі, людяністю [5]. Тоді ж вона подарувала музею власну роботу «Ранній сніг», а наступного, 1996 року, влаштувала першу виставку своїх живописних робіт, що мала велику популярність серед відвідувачів і гостей музею [6]. Відтоді, у 1990 – на початку 2000-х років, вона неодноразово влаштовувала свої персональні виставки живописних та графічних творів, була

експонентом колективних виставок харківських художників, організованих у стінах Пархомівського історико-художнього музею [3; 12, с. 88]. До речі, свою графіку художниця вперше публічно виставила саме в цьому музеї [10].

Мисткиня декілька разів передавала в дар Пархомівському музею свої роботи, нині у його зібранні нараховується більше двадцяти її живописних та графічних творів. Останню колекцію своїх картин художниця передала у 2019 р. після закінчення персональної виставки «Кольорові мандри», влаштованої в університетській художній галереї ім. Генріха Семирадського. Ця виставка проходила 15–31 березня і була присвячена 100-річчю від дня народження А. Ф. Луньова. Частина картин, представлених на виставці, були також подаровані Каразінському університету та Харківському художньому музею. Треба зауважити, що на цій виставці були представлені художні твори Ніни Семенівни, які вона свого часу передала в фонд премії краєзнавчої конференції, а лауреати премії надали роботи мисткині для експонування.

Згідно з положенням премія вручається на щорічній міжнародній науковій краєзнавчій конференції молодих вчених за кращу доповідь з мистецтвознавства та музеєзнавства студенту історичного факультету університету. Картина для премії надається художницею, а кандидата на її отримання визначає комісія [2, с. 190]. На краєзнавчій конференції 2004 р., присвяченій 200-річчю університету, премію – картину «Сосни в Клементово. 2004» – отримала студентка кафедри історіографії джерелознавства та археології історичного факультету Світлана Бабич.

За двадцять років існування премії художниця передала до її фонду 24 роботи, із них 20 живописних і чотири графічні (2016, 2018, 2019, 2024 рр.). Серед графічних робіт три виконані в техніці літографія, а робота, передана для премії у 2024 р., виконана у новій графічній авторській техніці, у якій художниця почала працювати з 2020-х років. За жанром це пейзажні твори та натюрморти. До пейзажних сюжетів належить 14 робіт, серед яких три пейзажі виконані в техніці літографія, два пейзажі з серії «Храми» (премія 2009, 2017 рр.), натюрморти – 6 картин: на п'яти композиційно представлено букети квітів у вазоні, на останній – композиція з фруктів і вази на столі. Серед усіх літографій вирізняється одна – «Бабине літо, 1986», де в осінній пейзаж авторка гармонійно вплітає образ дівчини.

Доречно зазначити, що у 2007 р. до ідеї Ніни Семенівни приєднався харківський художник, член Харківської організації Національної спілки

художників України Валерій Миколайович Шматько, який передав у фонд премії три свої пейзажі: «Сонячна затока. 2003», «Голубі луки. 2004», «Стрілецька бухта. 2004» [13, с. 5].

Загалом лауреатами премії імені А. Ф. Луньова за двадцять років її існування стали 27 молодих науковців.

У 2005 р. Ніна Семенівна написала портрет Афанасія Федоровича (полотно, олія; 90 × 70) – поясне зображення на фоні будівлі музею, над яким розкинулася веселка, символ заснованого Луньовим учнівського мистецького гуртка «Райдуга» [8, с. 210]. Цей портрет став своєрідним логотипом усіх університетських заходів зі вшанування пам'яті А. Ф. Луньова та Всеукраїнської наукової конференції «Луньовські читання», започаткованої 2011 року на історичному факультеті з ініціативи кафедри історіографії, джерелознавства та археології. Цей портрет Ніною Семенівною було передано у фонд премії V Луньовських читань (2014 р.), за результатами яких лауреатом було визнано Пархомівський художній музей імені А. Ф. Луньова. Робота передана до колекції музею [14, с. 12].

Отже, заснування премії імені А. Ф. Луньова стало першим кроком у процесі вшанування пам'яті видатного випускника Каразінського університету, педагога і музеєзнавця. Існування премії є фактом не лише меморіалізації пам'яті, але й збереженням його спадщини та популяризації педагогічно-музейного досвіду. Премія об'єднала особистості А. Ф. Луньова, Н. С. Вербук і молодих науковців на царині мистецтвознавства, музеєзнавства і краєзнавства.

Список бібліографічних посилань

1. Афанасій Федорович Луньов – засновник Пархомівського художнього музею : (до 100-річчя від дня народж.) : біобібліогр. показч. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; уклад.: В. Р. Антонова, С. О. Бикова. Харків, 2018. 72 с.
2. Афанасій Федорович Луньов : статті, спогади, документи, матеріали / Асоц. випускників, викладачів і друзів ХНУ ім. В. Н. Каразіна ; голов. ред. С. М. Куделко ; упоряд. О. Г. Павлова. Харків, 2009. 194 с. : іл., 14 арк. іл.
3. Бровко Н. Дарунки серця // Промінь. 2003. 15 лип. С. 2.
4. Вербук Н. Многие лета! // Время. 2004. 29 янв. С. 3.
5. Вербук Н. С. Служение красоте // Афанасій Федорович Луньов : статті, спогади, документи, матеріали / Асоц. випускників, викладачів і друзів ХНУ ім. В. Н. Каразіна ; голов. ред. С. М. Куделко ; упоряд. О. Г. Павлова. Харків, 2009. С. 113–116.

6. Козик Л. У світі прекрасного // Промінь. 1996. 18 трав. С. 2.
7. Ніна Вербук. Шлях. Живопис. Графіка : худ. альб. / авт. ст., голов. ред. О. Денисенко. Харків, 2021. 80 с.
8. Павлова О. Г. Постать музеєзнавця А. Ф. Луньова в контексті образотворчого мистецтва : (до 95-річчя від дня народж.) // Ніжин. старовина. 2014. № 18. С. 207–212.
9. Павлова О. Г. Премія ім. А. Ф. Луньова / фот. В. Літвінова // Промінь. 2004. 28 груд. С. 1, 2.
10. Павлова О. Г. Світ добра і краси : [виставка Н. Вербук у Пархомівському іст.-худож. музеї] // Промінь (Краснокутськ). 1998. 4 квіт.
11. Павлова О. Г. Художник вшановує пам'ять учителя : (до 10-річчя заснування премії імені А. Ф. Луньова живописцем Н. С. Вербук // Краєзнавство і учитель – 2015 : матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 27 лют. 2015 р. Харків, 2015. С. 26–27.
12. Посвята часові. Ніна Вербук. Живопис. Графіка : альбом / авт.-упоряд. О. Й. Денисенко. Харків, 2009. 90 с.
13. Премія імені А. Ф. Луньова Міжнародної краєзнавчої конференції молодих вчених Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (2004–2010 рр.) : [буклет] / уклад. О. Г. Павлова ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Іст. ф-т, кафедра історіографії, джерелознавства та археології, Асоціація випускників, викладачів і друзів ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Центр краєзнавства. Харків, 2011. [8] с.
14. Премія імені А. Ф. Луньова науково-практичного семінару «Луньовські читання» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (2012–2019 рр.) : [буклет] / уклад. О. Г. Павлова ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Іст. ф-т, кафедра історіографії, джерелознавства та археології, Центр краєзнавства ім. акад. П. Т. Тронька. Харків, 2019. 20 с.
15. Премії та іменні стипендії. URL: <https://history.karazin.ua/nauka/premii-ta-imenni-stipendii.html> (дата звернення: 07.05.2025.)